

**ЛОВЦИ НА СЮНГЕРИ ОТ АНДРЕАС КАРКАВИЦАС
В ПРОЧИТА НА ДВАМА БЪЛГАРСКИ ПРЕВОДАЧИ**

*Величка Симонова-Гроздева
Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“*

**ANDREAS KARKAVITSAS'S „SPONGE DIVERS“ IN THE
INTERPRETATIONS OF TWO BULGARIAN TRANSLATORS**

*Velichka Simonova-Grozdeva
Paisii Hilendarski University of Plovdiv*

Based on specified criteria, this paper explores, compares and analyses, both of the bulgarian translations and the source literary text in the Greek language. It focuses on areas of significant conceptual distance between the interpretations of the individual translators. In the context of translation studies the aim of the present observation is to point out the correct understanding and the adequate interpretation of original literary work as well as the effectiveness of the used translation technique.

Key words: source text, personal interpretation, Translation criticism

Проблематиката на художествения превод се отличава с многопластовост поради сложността на неговия обект – превежданата литературна творба като словесно-художествено цяло. Ето защо Анри Мешоник заявява, че „художествената литература е най-голямото изпитание за превода. Преводът е неизбежното продължение на литературата. Така че литературата иска отчет от превода“ (Мешоник 2007: 71). В тези контури се вписват рецензирането и оценяването на преводния текст, неделима част от процеса на пресътворяване на оригинала.

Настоящата статия има амбицията да представи интересни наблюдения от практиката на литературния превод, базирани върху двата български прочита на гръцката морска новела „Ловци на сюнгери“ от Андреас Каркавицас. Откроявайки местата с видима смислова дистанция между интерпретациите на отделните преводачи, ще размишляваме в духа на критиката на превода. Още по-точно, съзнаваме не-

обходимостта от критиката като акт, който би могъл да допринесе за еволюцията на този дял от теорията на превода. Ще отчетем и ефективността на използваните от всеки от преводачите подходи, за да бъде обезпечена прозрачността на текста и пълното му идейно-емоционално възприемане от читателя.

Повторното превеждане на някое литературно произведение е продукт на влиянието на времето върху превода и комплекс от фактори, които утвърждават позицията на преводния текст като „един от възможните варианти на оригинала“ (Васева 1989: 229). Сред първопричините могат да бъдат непоправими слабости в превода, изменения в езика цел, в облика на читателя, както и в наложеното разбиране за вярност на превода и ролята на преводача. Необходимо е да уточним, че никое добре преведено произведение не бива да бъде лишавано от правото му на друг или по-актуален прочит. Тук е моментът да се подчертае, че задачата на този прочит е да усъвършенства предишния, без да го подценява, да бъде „качествено нова стъпка в прочитането и претворяването на произведението“ (пак там: 236). Мешоник търси преводаческия стремеж към повторното превеждане в желанието на преводача „директно да изрази недоволството си от предишните“ варианти или да „изиграе“ първообраза „и на свой ред да изпита удоволствието и мъката“ (Мешоник 2007: 243).

В продължение на разсъжденията си Васева схваща многократността на превода на един оригинал също като „средство за анализ“. Цитира и схващането на Радчук, че преводите на една и съща художествена творба са „летопис на различни прочитания“, ако имат несходна хронология (Радчук 1980: 17, цит. по Васева, пак там).

Малък брой гръцки художествени прозаически текстове могат да се похвалят с множественост на преводната си интерпретация на български език въпреки дълголетното присъствие у нас на литературата на съседа. Без да се спираме на причините за ограничената вариантност при „пренаписването“, ще се възползваме от потенциала на открития от нас преводен материал, за да го анализираме.

Несъмнено, обективната преценка на преведен художествен курс изисква от пишещия за него да влезе непрекословно в обувките както на преводача, така и на условия редактор и рецензента. Съпоставката на изходен и целеви текст има за цел да отчете постиженията, но същевременно и несполуките на преводача при справянето с конкретен преводен казус. В процеса на анализ константи са въпросите дали преводачът е съумял да съхрани пълнокръвно естетическата достоверност на оригиналния текст, използва ли богатите възможности на род-

ния си език и доколко допуска прояви на интерференция в своя превод. Изтъквайки колко значимо е редактирането на художествен превод, Васева предупреждава за опасността от „редакторски буквализъм“, който се изразява в стриктно придържане към авторския словоред, отричане на подходящи преводни трансформации, възприемането само на един вариант и последващо незачитане на стила на преводача (Васева 1989: 303 – 304). По отношение на критиката на художествения превод приемаме типологизираната като аналитична и засягаща самия текст критика, предпоставки за упражняването на която А. Попович вижда в отличните знания по изходния и целевия език, „познаване на произведението и автора и способност за лингвостилистичен анализ“ (Попович 1980: 169, цит. по Васева, пак там: 306). При нея се осъществява текстов анализ и търсене на стилистични съответствия в двата текста, а Попович определя на критика функцията на „арбитър, който преценява доколко преводачът е разбрал и доколко вярно е пресъздал оригинала, от какво са продиктувани стилистичните промени и изборът на едни или други стилистични средства и до какво водят те“ (Попович, пак там, цит. по Васева, пак там: 306)¹. Наблюдението ни върху практиките, използвани от двамата преводачи, теоретично стъпва на правилото за принципната преводимост на всеки един текст, както и на функционалния принцип, при който преводачът възпроизвежда не същите езикови средства от оригиналния текст, а функциите им в него. В този смисъл се говори и за функционална еквивалентност, а пресъздаването на оригинала и оценката на превода ни задължават да се спрем накратко и на понятието преводна еквивалентност. Принципно еквивалентността се свежда също до съотношението между оригиналния текст и текстовия му инвариант. С. Томанова отбелязва синонимната употреба на термините еквивалентност и адекватност, разумна причина за която вижда в етимологичното родство между тях, а именно вярното възпроизвеждане на обективни връзки и отношения от действителността (Томанова 2012: 43). Същата авторка посочва и тълкуванията на В. Н. Комисаров и А. Д. Швайцер по отношение на терминологичното назоваване и същност на споменатата категория, както и разграничаването на отделни нива на еквивалентност. По отношение на видовете преводна еквивалентност подробно са представени освен класификациите на по-горните двама, така и на Найда, Рецкер, Бархударов (Томанова 2012: 44 – 58). Тази интересна, но много обширна тема остава извън обсега на настоящото кратко научно

¹ Другите два вида критика, които различава А. Попович, са постулативна – насочена към преводача и избора на текст, и оперативна – в чийто център застава читателят.

съобщение. Въпреки това ще хвърлим бърз поглед към еквивалентността при художествения превод, изхождайки от основните типове еквивалентност – семантична (т.е. смислова еднаквост) и прагматична (сходни естетически и емоционални преживявания, породени от оригинала и превода)². Ще се съгласим с Васева, която заявява следното: „При художествения превод емоционално-естетическата (прагматична) еквивалентност е най-съществена“, а „естетическата равностойност засяга съотношението на художественото цяло и частите, функцията на детайлите, особеностите на езика, стила, формата“ (Васева 1989: 148 – 149). Попович прави констатацията, че постигането на функционална еквивалентност при изказа води преводача до предприемането на стилистични промени (Попович, 1980: 95 – 98, цит. по Васева, пак там: 149), които всъщност са вече споменатите трансформации или преобразувания. Осмисляме тези преобразувания в духа на дефинираното от Томанова, т.е. предприети от страна на интерпретатора положителни изменения на изходния текст на различни езикови нива, лингвистично или екстралингвистично мотивирани, в процеса на търсене на „точен еквивалент по значение и във функционален план“ (Томанова 2012: 89). Сред многообразието от лексикални трансформации ще споменем конкретизацията (свиване на изходното значение) и обратното преобразуване – генерализацията. Целесъобразни промени представляват и изпускането или прибавянето на семантични компоненти, възпроизвеждането на фразеологизми и устойчиви съчетания, стилистичната адаптация и компенсация, калкирането, разширението (добавяне на уточнения – обяснителни парафрази, бележки на преводача), речевото творчество, транспозицията (промяна на граматическата категория) и др.

Преди да разгледаме конкретни примери от корпуса на текстовете, смятаме за важно да допълним, че в решенията, вземани от преводачите, ще търсим и културологичен аспект, защото „преводачът в двояката си функция на читател и едновременно с това на автор на текста прави [чуждата] култура достъпна за други социуми“ (Анастасова 2007: 136).

Доказателство за последното е казаното от С. Шалева в предговора към сборника с морски разкази на Андреас Каркавицас, „Черният корал“, където е поместен по-късният от двата български превода на анализирания текст: „То [томчето] не само ни приближава до светуещането на един съседен народ, но и до едно отминало време. Малко са литературите, в които откриваме тъй съкровено, интимно

² В концепцията на Найда споменатите два типа са дефинирани като формална и динамична еквивалентност (виж Томанова 2012: 45 – 47; 52).

дори отношение към морето, както в новогръцката“ (Шалева 1986: 9). За писателя Каркавицас (1865 – 1922) ще отбележим само, че наред с А. Пападиамантис и Г. Визинос е един от най-изтъкнатите майстори на разказа в гръцката литература, нарежда се и сред най-популярните морски писатели³. „Ловци на сюнгери“ се ражда през 1898 г., а в навечерието на 1899 г. е публикуван във вестник „Акрополис“. Новелата разказва драматичната семейна история на двама братя от остров Калимнос, събирачи на сюнгери, единият от които се превръща в бра-тоубиец в схватката за най-хубавия сюнгер⁴. Мотивът за ловците на сюнгери е популярна тема и в литературата, и в киното, и в музиката на Гърция, защото морето е част от културната визитка на страната. Все пак, въпреки че България също е морска държава, това занятие за препитание е почти непознато⁵. Ако гледаме на него като на културна отлика, можем да предположим, че проявленията биха затруднили най-напред преводачите.

Единадесет години делат един от друг преводите на български език на „Ловци на сюнгери“, и двата дело на български преводачки. Със задачата да пребори поостарелия език на оригинала се заема Афродита Алексиева през 1975 г., а през 1986 г. Валентина Бонева предлага своята интерпретация⁶. Проучването на преводите и уводните бележки към сборниците, в които са поместени, ни дават основание да отбележим, че повторният превод по всяка вероятност не е взел

³ По повод на смъртта на Каркавицас К. Паламас, патриархът на гръцката литература, пише: „Ако някой чудноват „кантарджия на величината“ ме заставеше да направя избор единствено между Пападиамантис и Каркавицас, бих застанал почтително гологлав пред първия, бих му целунал ръката и бих избрал втория“ (пр. м. – В. С.-Г.).

⁴ Речникът на чуждите думи в българския език дава следното определение за „сюнгер“ (тур. sünger, от гр.): 1. низше многоклетъчно животно със скелет от рогово вещество, *Spongia officinale*. 2. скелетът на това животно, който служи за изтриване, бърсане; гъба (София: БАН, 1993, 832).

⁵ В брой на списание „Морски сговор“ от 1931 г. е поместена статия с идентичното заглавие „Ловци на сюнгери“, която представя образно и по много сходен с разказа начин битието на събирачите на сюнгери от гръцките острови Лерос, Патмос, Калимнос, Сими и Кастелоризо (№ 6/01.06.1931, 12 – 13, Рег. библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна, Дигитална колекция).

⁶ Оригиналното заглавие на разказа е „ΟΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ“ и се съдържа в тома Λόγια της πλώρης (стр. 87 – 104). Двамата цитирани превода са озаглавени съответно: „ЛОВЦИ НА СЮНГЕРИ“ – поместен в сборника „Гръцки морски новели“ (стр. 35 – 46), в превод на Афродита Алексиева, и „СЮНГЕРДЖИИ“ – поместен в сборника „Черният корал“ (стр. 81 – 96), в превод на Валентина Бонева. Виж библиографията.

предвид предшестващия го вариант. За по-добра ориентация на читателя в настоящото научно съобщение маркираме преводите с инициалите на техните преводачки, а оригинала ще бележим с „О“. Примерите са представени в автентичния им вид на изписване. Редно е още веднъж да подчертаем, че съпоставката на двата превода ще представи част от картината на намерените преводни еквиваленти. Тя се базира както на разлики в преводните трансформации, при които няма идейно отдалечаване от първообраза и в двата превода, така и на несходно осмисляне на елементи от оригинала, водещи до семантична нееднаквост. За да избегнем опасността от т.нар. критически формализъм и незачитане на индивидуалните подходи на всяка от въввлечените в процеса страни и поради обемността на оригиналния текст, разбира се, смятаме за ненужно едно съвсем детайлизирано сравнение на преводите.

Първата най-очевидна характеристика при работата на двамата интерпретатори е избраното лексикално съответствие на съществителното „σφουγγαράδες“, съставляващо заглавието. Различни предположения поражда отказът на В. Бонева от речниково съответствие и предпочитането на словотворчество с форманта *-джия*. От една страна, речникът на А. Коджаев (Коджаев 1972: 797) предлага подходящия еквивалент „ловец на сюнгери“⁷ (в заглавието е в мн.ч.), към който се е насочила А. Алексиева, а от друга, споменатият суфикс от турски произход, въпреки функцията му да образува съществителни имена за професия, в някакъв аспект винаги е имал и има експресивна и стилова натовареност. Вероятно преводачката е пожелала да експлицира в заглавието извършваната от лицата дейност, търсейки активен читател, който да свърже форманта с други професии, като *пощаджия*, *фурнаджия* и т.н.

(O) (с. 87) ΟΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

(AA) (с. 35) ЛОВЦИ НА СЮНГЕРИ

(BB) (с. 81) СЮНГЕРДЖИИ

„Сюнгерджии“, както и съответното прилагателно, В. Бонева запазва в хода на повествуването, но на финала на разказа е сметнала за по-уместно да избере речниковото съответствие.

⁷ Гръцко-българският речник на Н. Костов и И. Костов (Костов, Костов 2005: 906) посочва следните значения на съществителното σφουγγαράς: 1. събирач на сюнгери, 2. продавач на сюнгери.

(O) (с. 87) *Ποτέ δε ζήλεψα την τέχνη του σφουγγαρά· ποτέ στη ζωή μου! Αγάπησα τη θάλασσα, τους κόρφους, τα νησιά, τους θυμούς και τη γαλήνη της· μα τους θησαυρούς της όχι, ποτέ!*

(AA) (с. 35) *Никога не бях завиждал на ловците на сюнгери, никога! Обикнах морето, заливите, островите, гнева му и тишината му, но богатствата му, не, никога!*

(BB) (с. 81) *Никога не съм завиждал на сюнгерджийския занаят, никога в живота си. Обичах морето – заливите, островите, яростта и покоя му, но съкровищата му – не, никога!*

(O) (с. 88) – *Ευκή και κατάρα μου άφηκε ο συγχωρεμένος ο πατέρας σου, σφουγγαράς να μη γένη κανείς απ' τη γενιά του.*

(AA) (с. 36) – *Благословия и проклятие остави покойният ти баща: да не става никой от рода му ловец на сюнгери!*

(BB) (с. 82) – *Бог да го прости, баща ти ми остави заръка и клетва – никой от рода му сюнгерджия да не става.*

(O) (с. 89) *Είδες τι γίνεται, όταν μισεύουν τα σφουγγαράδικα!*

(AA) (с. 37) – *Видял ли си какво става, когато тръгват ловците на сюнгери?*

(BB) (с. 83) – *Видя какво става, когато отпътуват сюнгерджийските каици.*

(O) (с. 104) *«Αδερφοσκοτωμένος σφουγγαράς, 1876»*

(AA) (с. 46) *„ЛОВЕЦ НА СЮНГЕРИ, УБИТ ОТ БРАТ СИ, 1876 г.“*

(BB) (с. 95) *„Ловец на сюнгери, убит от брат си 1876“*

Както се вижда също, вторият преводен вариант е създаден с по-малко отклонения от изразните средства на изходния текст, почерк, който ще наблюдаваме и по-нататък.

Следващият ексцерпиран материал показва как подхожда всяка от преводачките към намирането на адекватно съответствие на понятие от православния календар. В случая не става въпрос за културно специфичен елемент, защото и българските великденски празници завършват с неделята, когато се почита паметта на св. апостол Тома, един от дванадесетте Христови ученици. Известно е също, че едно от наименованията на цялата седмица, наред със Светла или Празна, е Томина. На тази основа по-голяма точност, разбираемост и стегнатост е постигната от А. Алексива, която е открила оптималното съответст-

вие в приемащия език, в противовес на описателния и по-буквален втори вариант.

(O) (с. 87) *Όταν κάθε χρόνο, τη βδομάδα του Θωμά, το νησί μας βούρκωνε από καρδιοχτύπι μαννάδων και στεφανωτικών, ή βούιζε από το γλέντι των βουτηχτάδων, εγώ δεν έβλεπα μπρος μου παρά Λάμια τη Μπαρμπαριά, να στρώνη τα κρυσταλλένια κρεβάτια της για να πλαγιάση αζύπνητα εκείνους που ζηλεύουν τα πλούτη της.*

(AA) (с. 35) *Всяка година през Томина неделя, когато островът ни се помрачаваше от безпокойството на майки и невести или шумеше от гуляите на водолазите, аз виждах само ламята на Берберия да разстила кристалните си легла, за да накара да легнат в тях непробудно онези, които завиждат на богатствата му.*

(BB) (с. 81) *Всяка година, когато през седмицата на свети Тома островът ни тътнеше от разтуптените сърца на майки и годеници, ехтеше от гуляите на гмурците, не виждах пред себе си друго освен ламята от Берберия да разстила кристалните си кревати, за да положи там непробудно онези, които ламтят за богатствата ѝ.*

Най-интересно се оказва проследяването на индивидуалните преводачески маневри при превода на реалии, географски наименования, термини, фразеологизми и подобни – на всичко онова, което С. Влахов и С. Флорин наричат „непреводимото в превода“ в едноименния си изследователски труд. Вече стана въпрос за остарелия език на първообраза, както и за отдалечеността във времето на описваните събития. Факт, който го прави по-малко прозрачен при четене както от преводача, така и от аудиторията. Любопитна подробност може би е днешното наличие на тълковен речник към оригиналния текст, където за гръцкия читател на разказа са пояснени архаизми, специфични думи и термини, употребени от А. Каркавицас⁸.

Представа за техники при интерпретирането на реалии – парични знаци, получаваме с транскрибирането и използването на бележка под линия от А. Алексиева като кратко преводаческо уточнение на запазената от нея в превода образност на оригинала. В. Бонева също е съхранила нагледността на неизвестните нам пари, като ги компенсирала с допълнението *монети*. Но при нейния прочит на оригинала и

⁸ Виж текста на <http://www.sarantakos.com/kibwtos/mazi/karkabitsas%20logia%-20plwrhs/07-sfouggarades.htm>

пропускането на третия паричен знак, който би могъл да е логичен със споменатата компенсация, е загубено обстоятелството, че част от монетите (според оригинала) били предназначени за почерпка (για τρατάρισμα).

(Ο) (с. 87 – 88) Ο μεγαλέμπορος μου μέτρησε δύο «άγκουρες» κ' έναν «παππού» μου έδωκε ακόμη και «νι φευκ» για τρατάρισμα. Όλα μαζί χίλιες εκατόν εικοσιπέντε δραχμές.

(ΑΑ) (с. 35) Едрият търговец ми преброи две „котви“ и един „дядо“, даде ми още и „ни фиук“¹ за почерпка. Всичко общо хиляда сто двадесет и пет драхми.

¹ Парични знаци. – Б. пр.

(ΒΒ) (с. 82) Търговецът ми наброи капаро две монети с котва и една с брадата изображение. Всичко това правеше хиляда сто дваисет и пет драхми.

Преводаческа грешка по невнимание, убягнала и от очите на редактора, представлява „превръщането“ на есента от оригинала на Каркавицас в пролет при превода на В. Бонева. Тезата ни се подкрепя от формата на типичната за Цикладите диалектна дума *χινόπωρο*, която не би могла да се сбърка по звучене или форма с някое от означенията за пролет в гръцкия език. Същият пример илюстрира и различния подход при предаване на топонима *Аспρονήσι* (съответно транскрибиране и калкиране), както и прехода от частното към общото, в случая араби в оригинала и Арабия в превода, във варианта на А. Алексиева. Тълкуването си Алексиева е задълбочила и добавяйки лексемата „животни“, която липсва в оригинала и служи за смекчаване на образа на нецивилизования тамошен народ. Следването на оригинала в другата интерпретация е особеност, за която вече стана дума, а изпускане на лексикален елемент има в лицето на останалото без превод *μπαίγνιο*.

(Ο) (с. 87) Και όταν πάλι το χινόπωρο έβγαιναν όλοι στο ακροτήρι να χαιρετήσουν το γυρισμό τους, εγώ με κακή περιέργεια έτρεχα να μετρήσω πόσοι γύριζαν παράλυτοι, κουρέλια της ζωής, και πόσοι απόμειναν στο Ασπρονήσι, των Αραπάδων βρώση και μπαίγνιο.

(ΑΑ) (с. 35) А когато наесен всички излизаха пак при носа да поздравят завръщането им, воден от лошо любопитство, тичах да преброя колцина се бяха върнали парализирани, дрипи на

живота, и колцина бяха останали при Аспрониси в Арабия, храна и играчка на животните.

*(ВБ) (с. 82) И когато **напролет** отново всички наизлизаха на носа, за да поздравят завърналите се, аз се затичвах с недобро любопитство да броя колцина си идат парализирани, отрепки за живота, и колко са останали **на Белия остров за храна на арапите.***

Привеждаме няколко примера за неразбрани или неразгадани от В. Бонева фразеологични изрази и устойчиви словосъчетания, които безспорно затрудняват четивността на предложения от нея превод.

*(Ο) (с. 88) Τίποτα να μη φάμε· τίποτα. **Να ψοφήσουμε στην ξάθα!***

*(ΑΑ) (с. 36) По-добре нищо да не ядем, нищо. **Да умрем от глад!***

*(ВБ) (с. 82) – Нищо да не ядем, нищичко. **Да пукнем на рогозката!***

(Ο) (с. 92) Διάρρηρος γίνεται το σφουγγάρι μπροστά μου!

*(ΑΑ) (с. 38) Сюнгерът става пред мене **живак!***

*(ВБ) (с. 85) **В сребро се превръща** сюнгерът пред мен!*

*(Ο) (с. 92) **Μα το Σταυρό·** θα κατεβώ καμιά ώρα και κει θα μείνω από το κακό μου!*

*(ΑΑ) (с. 38) **Честен кръст,** ще сляза за някой час и ще остана там от яд.*

*(ВБ) (с. 85) **Ще сваля някой път кръста** и там ще остана от това зло.*

По отношение на специализираните думи, свързани с лова на сюнгери или морската терминология, ще кажем, че приемаме в по-голяма степен преводаческите находки на А. Алексиева. В нейния стил на превод прозира и желанието да осведомява и образова читателя, било то чрез бележки на преводача под линия и интегрирането на някои реалии в текста, било чрез намиране на съответните термини, което прави по-строен и логичен преводния текст. По сходен начин се отнася и към чуждите думи в гръцкия текст, които запазва в стремеж да предаде пълноценно колорита на произведението, без да опростява или обеднява звученето на първообраза. При втория пример по-долу във варианта на В. Бонева неправилно за контекста е избрано едното значение на *λαστιχένια*, а именно „ластични“, вместо

другото, „гумени“, съдейки по облеклото на гмуркачите. Възприемането на *παπούτσια μολυβοπάτωτα* за „оловни обувки“ вместо такива с оловни подметки или ходила също смятаме за създаващо някаква грешна представа у читателя.

(O) (с. 90) *Με όλη του όμως επιμονή, δεν κατόρθωνε να ρίξει στο δίχτυ παρά **καμιά κιμούχα**, κανένα σφόγγο. Πού και πού ν'ανεβάση και **κανένα μελάτι**.*

(AA) (с. 37) *И въпреки цялата си упоритост успявал да хвърли в мрежата си само **някоя кимуха**¹, никакъв сюнгер. От време на време виждаше и **някой мелат**².*

¹ Морско водорасло. – Б. пр.

² Висококачествен сюнгер. – Б. пр.

(BB) (с. 84) *Въпреки търпението си успява да пусне в мрежата само **някое малко парченце**. Къде, къде да извади **някой хубав сюнгер**?*

(O) (с. 95) *Τέλος τον έντυσαν το λάστιχο, του φόρεσαν την ατσαλένια περικεφαλία, του έζωσαν τη ζώνη με τα γαντζούδια, **κρέμασαν τα μολύβια στην τραχηλιά** λαστιχένια βραχιόλια στα χέρια, **παπούτσια μολυβοπάτωτα** στα πόδια.*

(AA) (с. 40) *На края му навлекли **гуменото облекло**, сложили му стоманения шлем, опасали му колана с **кукичките**, **окачили оловото при яката**, поставили му **гумени гривни на ръцете и обувки с оловни ходила** на краката.*

(BB) (с. 88) *Накрая му **обличат водолазния костюм**, намъкват му стоманения шлем, **препасват му колана с куките**, **провесват оловните пръчки по яката**, **ластичната гривна на ръцете**, **оловните обувки** на краката.*

(O) (с. 91) – *Μπισμάτ!... μπισμάτ!... φωνάξι αγριόθυμος, **ζητώντας** με λιμασμένα μάτια **ψωμί** από τους ναύτες μας.*

(AA) (с. 38) – ***Бисмат!... Бисмат!...** – вика страшно разгневен и с прегладнели очи **иска хляб** от нашите моряци.*

(BB) (с. 85) – ***Хляб!... Хляб!...** – креци **разпалено и следи** с изгладнял поглед **за някой къшей** от моряците.*

При сравнителния преглед на оригинала и двата превода констатирахме и една непоследователност в употребата на българските времена в по-късния превод, която може да бъде предмет на следващо научно

съобщение. Докато А. Алексиева предава историята като приказка, В. Бонева варира по отношение на времената и влиза ту в ролята на свидетел на всички събития, ту на разказвач, стремейки се в повечето случаи към аналогичен превод на глаголните форми от оригинала.

(O) (с. 102) **Τραβά** τότε κατεπάνω του με το καμάκι ψηλά, με την ξανθοκόκκινη περικεφαλαία του θυσσανοσκέπαστη από το χοχλαστό νερό της βαλβίδας. Το μολυβοφορτωμένο στήθος του **αστράφτει** τα γαντζούδια της πλατειάς ζώνης **τρεμολάμπουν** απάνω στο σκοτεινό του λάστιχο. Το θηρίο **σάστισε** μωρέ τ'είνε τούτο! **κουτοσυλλογίστηκε**.

(AA) (с. 45) **Потеглил** тогава към нея, държейки тризъбеца нависоко, жълто-червения си шлем, покрит с фонтани клокочеца вода при клапана. Натезалите му от оловото гърди **блестели**, кукичките на широкия му колан **трепкали**, **светещи** над тъмния каучук. **Зверът се смаял**. Какво пък е това? – **си помислил** глуповато.

(BB) (с. 94) **Τρэгва** тогава срещу нея с вдигнат харпун, с жълто-червен шлем, покрит с бълбукащата вода от клапата. Оловните му гърди **блестят**, куките на широкия колан **трептят** върху тъмния костюм. **Животното се сащисва**. „Какво пък е това?“ – **мисли си** глупаво.

В обобщение на направените бележки по двата преводни варианта с различна хронология и автори и съпоставени с литературния първообраз формулираме следните изводи:

1. Разглеждането и преценката на преводни варианти на един и същ художествен оригинал дава възможност за сравняване на индивидуалните подходи на отделните преводачи, продиктувани от теоретични, езикови или прагматични причини.

2. Анализът на двата преводни текста показва, че вариантът на В. Бонева не е успял да надмине като резултат по-ранния опит. Напротив, в много случаи оригиналният дискурс се оказва некоректно разчетен по отношение на идиоми и специфична лексика. На места открихме неоснователни пропуски и известен преводачески буквализъм, които намаляват естетическата стойност на оригинала в преводната му интерпретация. Творчески по-осмислен е преводът на А. Алексиева, което се вижда от подбора на лексикални съответствия, премереността при предприемането на преводни трансформации, по-богатия език и преводаческо поведение, което разширява хоризонта

на българския читател с идейно-емоционалната образност и понятийното пространство на чуждия литературен оригинал.

3. Всеки следващ български прочит на разказа ще показва непрекъснатото търсене на различни контекстуални преводни възможности за елементите и ритъма на литературния текст, обусловени от теорията и практиката на превода, от подготовката и качествата на преводача, или както пише А. Мешоник – „от позициите, които преводачите заемат при осъществяването на превода“ (Мешоник 2007: 204). Смисълът на препрежеждането все пак трябва да се състои в мотивирано припознаване на предшестващите преводи, за да се превърне новият превод, ако не в тяхна подобрена версия, то поне в равностойна.

ЛИТЕРАТУРА

Анастасова 2007: Анастасова, М. Буквалността в превода. // *Превод и културен трансфер*. Сборник в чест на доцент Анна Лилова. Ред. Н. Иванова. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2007, 136 – 140.

Васева 1989: Васева, Ив. *Стилистика на превода. Специфика на превода на различни видове и жанрове текст*. София: Наука и изкуство, 1989.

Влахов/ Флорин 1990: Влахов, С., Флорин, С. *Непреводимото в превода*. София: Наука и изкуство, 1990.

Шалева 1986: Шалева, С. Предговор. // Каркавицас, А. *Черният корал*. Под ред. на Иван Генов. София: Народна култура 1986, 5 – 9.

Коджаев 1972: Коджаев, А. *Гръцко-български речник на „Катаревуса“ и „Димотики“*. София: ВТС, 1972.

Костов 2005: Костов, Н., Костов И. *Гръцко-български речник*. София: Труд, 2005.

Мешоник 2007: Мешоник, А. *Поетика на превода*. София: Панорама плюс, 2007.

Попович 1980: Попович, А. *Проблеми художественного перевода*. Под ред. П. Топера. Москва: Высшая школа, 1980.

Радчук 1980: Радчук, В. *Проблема верности художественного перевода*. Москва: АКД, 1980.

Томанова 2012: Томанова, С. *Теория на междуетиковия превод*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 2012.

ИЗТОЧНИЦИ НА ЕКСЦЕРПИРАН МАТЕРИАЛ

Жечев, ред. 1975: *Гръцки морски новели*. Ред. М. Жечев. Варна: Георги Бакалов, 1975.

Каркавицас 1986: Каркавицас, А. *Черният корал*. Под ред. на Иван Генов. София: Народна култура, 1986.

Каркавицас, 1999: Καρκάβιτσας, Α. *Λόγια της πλώρης*. Αθήνα: Μοντέρνοι καιροί, 1999.

ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ

<<http://www.helioskiosk.gr/resource.ashx?a=d4J7WbjWYqAFs97bXzNNcUfVjtddvI%2BY>> (11.09.2014).

<http://catalog.libvar.bg/view/show_article.pl?id=17576&SC=id&RC=1&SRV=true&LANG=bg&SA=17576> (03.10.2014).

<<http://www.sarantakos.com/kibwtos/mazi/karkabitsas%20logia%20plwrhs/07-sfouggarades.htm>> (11.09.2014).